

 Bar-Ilan University אוניברסיטת בר-אילן			
דיני חקיקה			שם הקורס
99-523-01			מס' הקורס
ד"ר איתי בר-סימן טוב			שם המרצה
מועד א'	סמסטר א'	תשע"ט	שנה, סמסטר, מועד
שלוש שעות			משך הבחינה
עד 6 עמודים. אין לחרוג ממגבלת השורות בכל עמוד.			מגבלת עמודים
המבחן בחומר סגור. אין להשתמש בשום חומר עזר, למעט הסילבוס המצורף כנספח למבחן זה.			חומר עזר ■ מותר / אסור/ נספחים
אנא קראו את השאלות וחשבו עליהן לפני שאתם/ן מתחילים/ות לכתוב את התשובה. הקפידו להפריד עיקר מטפל ולכתוב לעניין. נא לנמק את התשובות, תוך הסתמכות על חומרי הקריאה והטיעונים שנלמדו בשיעור.			הנחיות נוספות

שאלה 1: 90% (עד חמישה עמודים)

הניחו שיו"ר סיעת הצדק לדרוזים מעוניינת להגיש הצעת חוק לתיקון חוק-יסוד: ישראל - מדינת הלאום של העם היהודי. הצעת חוק היסוד מציעה לערוך בחוק היסוד הקיים את השינויים הבאים (התוספות מסומנות בקו תחתון):

1. בשם החוק תבוא התוספת הבאה: חוק-יסוד: ישראל - מדינת הלאום של העם היהודי והעם הדרוזי.
2. בסעיף 1(א) ייערך השינוי הבא: ארץ ישראל היא ~~מולדת-מולדתם~~ ההיסטורית של העם היהודי והעם הדרוזי.
3. בסעיף 1(ב) ייערך השינוי הבא: מדינת ישראל היא מדינת הלאום של העם היהודי והעם הדרוזי שבה ~~היא-הם~~ מממשים את זכותם הטבעית, התרבותית, הדתית וההיסטורית להגדרה עצמית.
4. בסעיף 1(ג) ייערך השינוי הבא: מימוש הזכות להגדרה עצמית לאומית במדינת ישראל ייחודי לעם היהודי ולעם הדרוזי.
5. בסעיף 2(ב) ייערך השינוי הבא: דגל המדינה הוא לבן, שני פסי תכלת סמוך לשוליו, ובמרכזו מגן דוד תכול ולצדו סמל הכוכב הדרוזי. ~~במרכזו~~
6. בסעיף 7 ייערך השינוי הבא: (א) המדינה רואה בפיתוח התיישבות יהודית ודרוזית ערך לאומי ותפעל על מנת לעודד ולקדם הקמה וביסוס שלה. (ב) המדינה תקצה מדי שנה לפחות 10% מתקציבה לפיתוח הישובים הדרוזים. (ג) הוראות סעיף 7(ב) תעמוד בתוקפה חמש שנים מיום פרסומו של חוק זה.
7. בסעיף 11 ייערך השינוי הבא: אין לשנות חוק-יסוד זה אלא בחוק-יסוד שהתקבל ברוב של חברי הכנסת ובתמיכתם של חמישה חברי כנסת דרוזים לפחות.

בדברי ההסבר להצעת החוק נאמר רק "הצעת חוק יסוד זו באה לעגן את ברית הדמים שבין העם הדרוזי לבין העם היהודי". מעבר לכך, לא נכתב דבר בהצעת החוק או בדברי ההסבר.

הניחו כי לפני חודש סיעת הצדק לדרוזים הצטרפה לקואליציה ולפיכך יו"ר סיעה זו, שמונתה לשרה לשוויון חברתי, משוכנעת שהיא תצליח להעביר את החוק בחקיקת בזק, אף שלפני חודשיים (כשסיעתה עוד הייתה באופוזיציה) נדחתה הצעת חוק זהה בקריאה ראשונה.

יו"ר הסיעה מעוניינת להוציא את ההודעה הבאה לתקשורת: "אני מתחייבת להגיש באופן אישי הצעת חוק יסוד לתיקון חוק יסוד הלאום. אני מתחייבת שהצעת החוק שלי תעבור בכנסת ותתקבל כחוק תוך שבועיים לכל היותר."

עם זאת, לפני שהיא מוציאה התחייבות זו לתקשורת היא פונה אלייך בשל מומחיותך בדיני חקיקה ומבקשת לבדוק אילו אתגרים או מכשולים מציבים בפניה דיני החקיקה הקיימים בהגשמת הבטחה זו. היא מבקשת חוות דעת שתכלול סקירה של כל המכשולים שמציבים בפניה דיני החקיקה הרלוונטיים (אך כמובן רק טיעונים מתחום דיני החקיקה וכן רק בהתבסס על המצב המשפטי המצוי, להבדיל מטיעונים בדבר דין ראוי או טיעונים תיאורטיים). **אין** צורך להתייחס לשאלת הביקורת השיפוטית ולסיכויים שבג"ץ יתערב או יפסול את חוק היסוד.

שאלה 2: 10% (עד עמוד אחד)

הציגו בקצרה את תיאוריית הבחירה הציבורית. האם תיאוריה זו משכנעת בעיניך? נא לנמק.

-- סוף הבחינה --

נספח: סילבוס ממוקד לבחינה:

- I. הליך החקיקה בכנסת**
1. "שלבי החקיקה", אתר הכנסת:
 - 1 <http://www.knesset.gov.il/laws/heb/Explanation.asp?t=1>
 2. [://main.knesset.gov.il/Activity/Legislation/Documents/Explanation2.pdf](http://main.knesset.gov.il/Activity/Legislation/Documents/Explanation2.pdf)
- II. תיאוריות על הליך החקיקה והתנהגות מחוקקים**
- א. תיאוריות הליכיות
 1. William N. Eskridge et al., Legislation and Statutory Interpretation 68-69, 72-73, 77-81 (2000)
 2. איתי בר-סימן-טוב "דיני החקיקה" עיוני משפט לז' 645 (2016) פרק ג(3)
 - ב. תיאוריות מוסדיות ו- Positive Political Theory
 1. Eskridge et al. 97-100, 102-104
 - ג. תיאוריית הבחירה הציבורית
 1. עמיחי כהן, הבחירה הציבורית ופרשנות תכליתית, משפט וממשל 11(1) 317, 319-323 (2007)
 2. איל בנבנשתי, ביקורת שיפוטית וכשלי הדמוקרטיה: על פערי המידע והדרכים השיפוטיות לצמצום, עיוני משפט לב 277, 282-285 (2010)
- III. שדלנות (לוביזם)**
1. חוק הכנסת, תשנ"ד-1994, ס' 65-71
 2. מרדכי קרמניצר, אסף שפירא וחנן סידור, הצעה לסדר 1: הסדרת השדלנות בכנסת, המכון הישראלי לדמוקרטיה (2013)
- IV. הדינים המסדירים את הליך החקיקה: הדין המצוי**
- א. הכללים הפורמליים
 1. חוק-יסוד: הכנסת, סעיפים 1, 19, 24, 25, 27, 28
 2. תקנון הכנסת, חלק ז' (סעיפים 74-99)
 - ב. עקרונות היסוד של הליך החקיקה
 1. בג"צ 4885/03 ארגון מגדלי העופות בישראל נ' ממשלת ישראל, פ"ד נט(2) 14, 43-50 (פס' 18-24)
רשות:
 2. איתי בר-סימן-טוב "דיני החקיקה" עיוני משפט לז' 645, 671-679 (2016)
- V. דיני הליך החקיקה: היבטים נורמטיביים ותיאורטיים**
- א. תכליות דיני החקיקה
 1. איתי בר-סימן-טוב "דיני החקיקה" עיוני משפט לז' 645 (2016) פרק ג

- ב. מהתפיסה של המחוקק הכל-יכול לתפיסה של שלטון החוק במחוקק
1. Ittai Bar-Siman-Tov, *Legislative Supremacy in the United States?: Rethinking the Enrolled Bill Doctrine*, 97 GEO. L. J. 323, 364-72(2009)
2. סוזי נבות, עשרים שנה למבחן 'שריד': עיון מחודש בפיקוח השיפוטי על הליכים פרלמנטריים, מחקרי משפט יט (תשס"ב-תשס"ג) 721, 746-747, 750-751, 754-757, 768-775 (לקרוא רק החלקים הקשורים לדין הישראלי ולהתעלם מהחלקים שעוסקים בספרד בעמודים אלו)

VI. ביקורת שיפוטית על הליך החקיקה

- א. ביקורת שיפוטית לאחר סיום הליך החקיקה
1. בג"צ 4885/03 ארגון מגדלי העופות בישראל נ' ממשלת ישראל, פ"ד נט(2) 14, 39-57 (פס' 15-31)
2. בג"צ 10042/16 קוונטינסקי נ' כנסת ישראל (6.8.17) (סולברג – פסקאות 34-60, 69, 79-81)
3. איתי בר-סימן-טוב, "בג"צ קוונטינסקי נ' הכנסת בעניין מס דירה שלישית: החלטה מתבקשת או "סטיה רבתי" בלתי מוצדקת מההלכה הפסוקה?" עתיד להתפרסם במחקרי משפט לב-3, זמין ב- <https://ssrn.com/abstract=3050539>.

רשות:

1. בג"צ 975/89 נמרודי נ' יו"ר הכנסת, פ"ד מ"ד מה(3) 154
2. בג"צ 5131/03 ליצמן נ' יושב-ראש הכנסת, פ"ד נט(1) 577
3. בג"צ 1139/06 ארדן נ' יושב ראש ועדת הכספים (טרם פורסם, 12.12.06)
4. איתי בר-סימן-טוב, מהפכה או המשכיות?: מקומו של פסק דין בנק המזרחי בהתפתחות המודלים של ביקורת שיפוטית בישראל, **משפט וממשל** יט (2018), זמין ב- https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3054214

ב. ביקורת שיפוטית תוך כדי הליך החקיקה

1. בג"צ 742/84 כהנא נ' יו"ר הכנסת, פ"ד לט(4) 85
2. בג"צ 761/86 מיעארי נ' יושב-ראש הכנסת, פ"ד מב(4) 868
3. בג"צ 1111/12 ענת קם נ' יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט בכנסת (טרם פורסם, 15.4.2012)

ג. רשות: הטיעונים נגד ביקורת שיפוטית על הליך החקיקה

1. בג"צ 10042/16 קוונטינסקי נ' כנסת ישראל (6.8.17) (דעת המיעוט של השופט מזוז)
2. אריאל בנדור, המעמד החוקתי של תקנון הכנסת, **משפטים** כב (תשנ"ד) 571, 573-574, 581-585
3. Ittai Bar-Siman-Tov, *Legislative Supremacy in the United States?: Rethinking the Enrolled Bill Doctrine*, 97 GEO. L. J. 323, 329-31(2009)
4. Ittai Bar-Siman-Tov, *The Puzzling Resistance to Judicial Review of the Legislative Process*, 91 B.U. L. REV. 1915, 1925-27 (2011)

ד. רשות: ההצדקות לביקורת שיפוטית על הליך החקיקה

1. Ittai Bar-Siman-Tov, *The Puzzling Resistance to Judicial Review of the Legislative Process*, 91 B.U. L. REV. 1915, 1970-74 (2011)

VII. חוק ההסדרים

1. בג"צ 4885/03 ארגון מגדלי העופות בישראל נ' ממשלת ישראל, פ"ד נט(2) 14, 32-37, 50-52, 54-55, 56-57 (פס' 6-12, 25-26, 29, 31)

2. בג"ץ 10042/16 קוונטינסקי נ' כנסת ישראל (6.8.17) (סולברג – פסקאות 82-85; מזוז – פסקה 49)

VIII. חקיקה פרטית והזכות להציע הצעות חוק

א. הזכות להציע הצעות חוק והמגבלות עליה

1. תקנון הכנסת, ס' 74-77, 93, 96, 99
 2. חוק יסוד: משק המדינה, ס' 3ג.
 3. חוק יסודות התקציב, התשמ"ה-1985, ס' 39א.
 4. בג"ץ 742/84 כהנא נ' יו"ר הכנסת, פ"ד לט(4) 85
 5. בג"ץ 669/85 כהנא נ' יו"ר הכנסת, פ"ד מ(4) 393, 397-400
- רשות:
6. רובינשטיין ומדינה, 731-738
 7. סוזי נבות, "הצעת החוקה: שלוש הערות על פרק הכנסת", **משפט וממשל** י' (תשס"ז) 593, 604-613

ב. היקף החקיקה הפרטית – תיאור והערכה נורמטיבית

1. חן פרידברג, טיוב תהליך החקיקה בכנסת, המכון הישראלי לדמוקרטיה, ע' 1-2, 4-8, 12-13, http://www.idi.org.il/events1/government_forum/Documents/tyuv%20hakika.pdf
2. ענת מאור, כיצד אירעה הצמיחה הדרמטית בחקיקה הפרטית בישראל, 1992-2006?, המשפט יב 363, 374-375, 391-393 (2007).

IX. חקיקה זמנית (הוראות שעה)

1. איתי בר-סימן-טוב וגאיה הררי-הייט, "שעתן היפה של הוראות השעה?: לקראת מודל ראוי של חקיקה זמנית בישראל" (עתיד להתפרסם בעיוני משפט מא), זמין ב- papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3064829